

Григус І.М.

**Фізична реабілітація
при захворюваннях дихальної системи**

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Львів
«Новий Світ-2000»
2020**

УДК 616.2:615.825(075.8)
ББК 53.54я73
Г 82

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу видавництва заборонено.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(Лист № 1/11-8114 від 29.08. 2011 р.)*

Рецензенти:

Абрамов В.В. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини та валеології Дніпропетровської державної медичної академії;

Магльований А.В. – доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання і валеології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького;

Савченко В.М. – доктор медичних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Кримської республіканської установи «Науково-дослідний інститут фізичних методів лікування і медичної кліматології імені І.М. Сеченова».

ISBN 978-966-418-196-6

Г 82 Григус І.М.

Фізична реабілітація при захворюваннях дихальної системи: Навчальний посібник. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020. – 170[2] с.

Посібник розроблений згідно затвердженої програми викладання дисципліни «Фізична реабілітація при захворюваннях дихальної системи», в обсязі годин, що передбачені програмою.

Підготовлений навчальний посібник покликаний допомогти освоїти програми фізичної реабілітації у разі наявності різних захворювань органів дихання. У ньому систематизовано викладення навчальної дисципліни, теоретичний матеріал та рекомендовану літературу. Рекомендований для вищих навчальних закладів і розрахований на студентів спеціальних навчальних відділень, викладачів та практичних працівників реабілітаційного профілю.

**УДК 616.2:615.825(075.8) ББК
53.54я73
Г 82**

© І.М. Григус, 2020

© «Новий Світ-2000», ФОП Піча С.В., 2020

ISBN 978-966-418-196-6

Зміст

Вступ	4
Список основних умовних скорочень	7
Розділ 1. Основи фізичної реабілітації пульмонологічних хворих.....	8
Розділ 2. Особливості перебігу захворювань дихальної системи та проведення фізичної реабілітації	20
2.1. Гострий бронхіт.....	20
2.2. Хронічний бронхіт.....	28
2.3. Пневмонія	43
2.4. Бронхіальна астма.....	64
2.5. Плеврит	96
2.6. Емфізема легень	108
2.7. Бронхоектатична хвороба.....	122
2.8. Пневмосклероз	133
2.9. Абсцес легені.....	140
2.10. Рак легень	147
2.11. Дихальна недостатність.....	157
Список рекомендованої літератури.....	164

Вступ

На сучасному етапі захворювання органів дихання є найбільш поширеною патологією внутрішніх органів. Невпинне зростання рівня захворюваності в Україні мотивоване забрудненням довкілля, збільшенням алергізації населення та погіршенням генофонду нації. Причинами виникнення захворювань можуть бути інфекція, інтоксикація, алергічний та запальний процеси, переохолодження, ослаблення організму, спричинене іншими хворобами, втрата крові, недостатнє та неповноцінне харчування, шкідливі умови праці, тривале перебування хворого у ліжку, неефективно проведене лікування тощо.

Виявами вищезазначених хвороб визначають кашель, виділення мокротиння, кровохаркання, біль у грудях та ядуху. Для легеневої патології притаманні є зміни нормального стереотипу і механізму дихального акту у вигляді порушень фази вдиху і, особливо, фази видиху, дискоординації дихальних рухів, появи поверхневого і прискореного дихання, зменшення дієздатності дихальних м'язів, а також зміни бронхіальної прохідності, збільшення секреції слизу і мокротиння, погіршення самоочищення дихальних шляхів, що призводить до трансформації вентиляції й газообміну у легенях. Причинами розладу дихання найчастіше слугують: погіршення прохідності дихальних шляхів, обмеження рухливості грудної клітки і легень, зменшення поверхні й еластичності легеневої тканини, порушення дифузії газів у легенях та центральної регуляції дихання і кровообігу.

Інтегральним виявом розладу функції органів дихання вважають дихальну недостатність, за якої унеможливується забезпечення нормального газового складу крові або його досягають шляхом підсиленої роботи апарату зовнішнього дихання, що детермінує зниження вмісту кисню у крові (гіпоксемія) та кисневе голодування тканин (гіпоксія).

У разі виникнення розладу діяльності дихальної системи розвиток дихальної недостатності поєднується із погіршенням стану серцево-судинної системи: спочатку спостерігають компенсаторне збільшення її діяльності, а в подальшому – недостатність кровообігу, зміни в діяльності практично всіх інших органів і систем організму. У легенях і плевральній порожнині простежують ускладнення у формі інфільтратів, абсцесів, емфіземи, ателектазів, склерозу легень та плевральних спайок.

З огляду на вищевикладене варто констатувати про те, що захворювання дихальної системи – це важлива соціально-медична проблема, вирішення якої вимагає удосконалення діагностики, розроблення і впровадження комплексних програм профілактики, лікування і реабілітації таких хвороб.

Комплексне лікування пульмонологічних хворих передбачає широке застосування засобів фізичної реабілітації, серед яких: лікувальна фізична культура (ЛФК), лікувальний масаж, фізіотерапія – під час лікарняного періоду реабілітації, а також механотерапія, працетерапія – переважно під час післялікарняного. На сьогодні методи відновного лікування практикують у відповідних відділеннях у складі великих поліклінік, лікарень, а також у лікарнях відновного лікування і реабілітаційних центрах.

Реабілітаційний напрям визначає методологічно новий підхід до відновного лікування хворих і інвалідів. Лікування захворювань, відновлення функції окремих органів регламентують ланками складної системи лікувального впливу на хвору людину з індивідуальними особливостями, що займає визначене місце в суспільстві, родині, трудовому колективі.

Реабілітація – це динамічна система взаємозалежних медичних, психологічних і соціальних компонентів (у вигляді тих чи інших впливів і заходів), реалізація яких спрямована не тільки на відновлення і збереження здоров'я, але і на якомога більш повне відновлення (збереження) особистості та соціального статусу хворого чи інваліда.

У системі лікувально-профілактичних заходів реабілітацію вважають ланкою продовження лікування, що передусе диспансеризації і вторинній профілактиці.

Система сучасної реабілітації містить такі складові як: медичну, фізичну, професійно-трудова, соціально-економічну.

Медична реабілітація – лікувальні заходи, реалізація яких охоплює відновлення і розвиток фізіологічних функцій хворого, стимуляцію пристосувальних процесів для адаптації організму до нових умов життєдіяльності, зумовлених виникненням патологічного процесу. Медичну реабілітацію потрактовують як багатогранне поняття, яке передбачає проведення різноспрямованих заходів щодо відновлення порушених функцій організму і працездатності хворих та інвалідів. Особливо істотним є її значення в аспекті відновлення функціональних і фізич-

них можливостей та у контексті підвищення якості життя пульмонологічних хворих. Важливим сегментом медичної реабілітації визначають фізичну реабілітацію, у якій для відновлення порушених функцій організму використовують лікувальні фізичні чинники. *Фізична реабілітація* – комплекс різноманітних фізичних методів і вправ, застосування яких спрямоване на відновлення фізичної працездатності хворих.

У пропонованому посібнику, крім традиційного для таких книг викладу етіології, патогенезу, діагностичних критеріїв і лікувальної тактики за наявності окремих захворювань, особливо акцентовано на висвітленні питань фізичної реабілітації пульмонологічних хворих.

Список основних умовних скорочень

6ХКТ – 6-ти хвилинний кроковий тест
АТ – артеріальний тиск
АЦЦ – ацетилцистеїн
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
ВП – внутрішньолікарняна пневмонія
ГКС – глюкокортикостероїди
ГРВІ – гостра респіраторно-вірусна інфекція
ДМХ-терапія – дециметрохвильова терапія
ДН – дихальна недостатність
ДНК – дезоксирибонуклеїнова кислота
ЕКГ – електрокардіографія
ЖЄЛ – життєва ємкість легень
ІГКС – інгаляційні глюкокортикостероїди
КТ – комп'ютерна томографія
ЛФК – лікувальна фізична культура
МВЛ – максимальна вентиляція легень
НВ – належна величина
НМСК – належне максимальне споживання кисню
НП – негоспітальна пневмонія
ОФВ₁ – об'єм форсованого видиху за першу секунду
ПШВ – пікова швидкість видиху
СМХ-терапія – сантиметрохвильова терапія
ТФН – толерантність до фізичного навантаження
УВЧ-терапія – ультрависокочастотна терапія
УФО – ультрафіолетове опромінювання
ФПЗ – фізична працездатність
ХОБ – хронічний обструктивний бронхіт
ЦНС – центральна нервова система
ЧСС – частота серцевих скорочень
ШОЕ – швидкість осідання еритроцитів
ТНМ – Т – tumor (пухлина), N – nodulus (лімфовузли), M – metastasis (метастази)